

**Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини**

**Основи економіки, підприємництво та
економічна безпека**

Навчальний посібник

**Укладачі: С. О. Стойка
В. О. Стойка**

УДК 330.1 (075.8)
О-75

Рекомендовано до друку Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 16 від 25 червня 2019 року)

Рецензенти:

Семенов В. Ф., доктор економічних наук, професор Одеського національного економічного університету

Бурляй О. Л., кандидат економічних наук, професор Уманського національного університету садівництва

Кірдан О. П., кандидат економічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

О-75 Основи економіки, підприємництво та економічна безпека : навчальний посібник. 2-ге видання (зі змінами та доповненнями) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. С. О. Стойка, В. О. Стойка. Умань : Візаві, 2020 р. 210 с.

Навчальний посібник містить теоретичний матеріал, завдання для перевірки знань (тестові завдання) та список використаних джерел. Навчальний посібник призначений для студентів, викладачів закладів вищої освіти та широкого кола читачів.

УДК 330.1 (075.8)

@ Стойка С. О., Стойка В. О., 2020

@ Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2020

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Тема 1. Основи економіки та економічних знань.....	4
Тема 2. Основні форми економічного розвитку.....	8
Тема 3. Ринкова економіка, її еволюція та сучасні моделі.....	23
Тема 4. Економічна безпека держави в умовах розвитку конкуренції та монопольних утворень.....	33
Тема 5. Фінансово-кредитна система суспільства та шляхи забезпечення її стабільного розвитку.....	38
Тема 6. Ринок праці, зайнятість і соціальний захист населення.....	49
Тема 7. Аграрні відносини та земельна рента.....	62
Тема 8. Соціальна відповідальність бізнесу – важлива складова аграрних відносин.....	69
Тема 9. Підприємництво і підприємство.....	77
Тема 10. Інновації як чинник забезпечення ефективного суспільного виробництва.....	94
Тема 11. Відтворення та результативність суспільного виробництва.....	99
Тема 12. Циклічні коливання і кризи в економіці як фактори впливу на економічну безпеку країни.....	105
Тема 13. Світове господарство та форми міжнародних економічних відносин.....	116
Тема 14. Державне регулювання ринкової економіки як фундамент економічної безпеки держави.....	134
Тема 15. Державно-приватне партнерство — рушійна сила інноваційного розвитку країни.....	141
Тема 16. Теоретичні основи функціонування ринку електроенергії в Україні.....	146
Тема 17. Підвищення енергоефективності – основа енергетичної безпеки економіки України.....	148
Тема 18. Основні напрями використання альтернативних джерел енергії.....	152
Тема 19. Основи економічної безпеки держави: теоретичні та практичні аспекти.....	158
Тема 20. Економічна безпека як фактор стабільного розвитку держави..	162
Тема 21. Фінансовий механізм та інші взаємопов’язані чинники забезпечення економічної безпеки в Україні.....	166
Тестові завдання для перевірки знань студентів.....	176
Питання для самостійного опрацювання.....	197
Список використаних джерел.....	205

Передмова

Ринкові перетворення завжди належали до найактуальніших проблем у всьому світі. Кожна людина щодня, хоче вона чи ні, стає учасником економічних процесів та відносин. Жити в умовах ринку доводиться і тим, хто схильний до підприємницької діяльності й на свій страх і ризик намагається організувати якусь справу, і домогосподаркам, і вчителям, і лікарям, артистам, які, на перший погляд, здавалося б, безпосередньо з ринком не зв'язані. Проте це не так. Ринок вимагає від усіх нового рівня знань.

Економічна освіта стає важливою і невід'ємною частиною складного процесу формування сучасного типу особистості. Економічна освіченість студентів дає можливість вільно володіти економічними поняттями і категоріями, вміти прогнозувати розвиток об'єктивних економічних процесів, вибирати за результатами аналізу найбільш ефективні способи вирішення проблем і приймати управлінські рішення, по-новому сприймати економічне зростання через такі економічні категорії, як ринок, конкуренція, підприємництво, маркетинг, менеджмент та ін. Сьогодні спеціалісту будь-якого профілю життєво необхідно грамотно економічно мислити, що неможливо без вивчення економічної теорії.

Пол Самуельсон у відомому всьому світу підручнику „Економікс” писав, що людина, яка систематично не вивчала економічну теорію, подібна до глухого, який старається дати свою оцінку музичному твору. Саме вивчення економічної теорії дозволяє проникнути в таємниці економічного життя, зрозуміти його рушійні сили. Без глибокого знання економічної теорії в сучасних умовах не можна свідомо і компетентно, вдумливо і творчо сприймати дійсність, розбиратись у найзаплутаніших перипетіях суспільного життя, вміти вирішувати найскладніші завдання господарської практики, знати об'єктивні економічні залежності, принципи управління виробництвом, методи і важелі господарювання. Водночас ця наука є надзвичайно складною і вимагає від читача, за словами американського економіста Роберта Хейлбронера „витривалості верблюда і терпіння святого”.

У сучасних умовах господарювання, одним із пріоритетних напрямків розвитку економіки країн світу є підвищення рівня економічної безпеки функціонування суб'єктів господарювання. Це спричинено низкою проблем, які потрібно вирішувати негайно, зокрема необхідністю зниження навантаження на навколишнє середовище в частині споживання енергоресурсів і пов'язаних зі споживанням утворень відходів, викидів, скидів, а також підвищенням вимог до рівня ефективності та результативності у світовій економіці.

Авторський колектив прагнув розкрити фундаментальні положення економічної теорії та окремих аспектів економічної безпеки в органічному зв'язку з аналізом нових явищ у розвитку сучасного суспільства. Посібник підготовлений з врахуванням поглядів і концепцій відомих сучасних

вітчизняних і зарубіжних економістів.